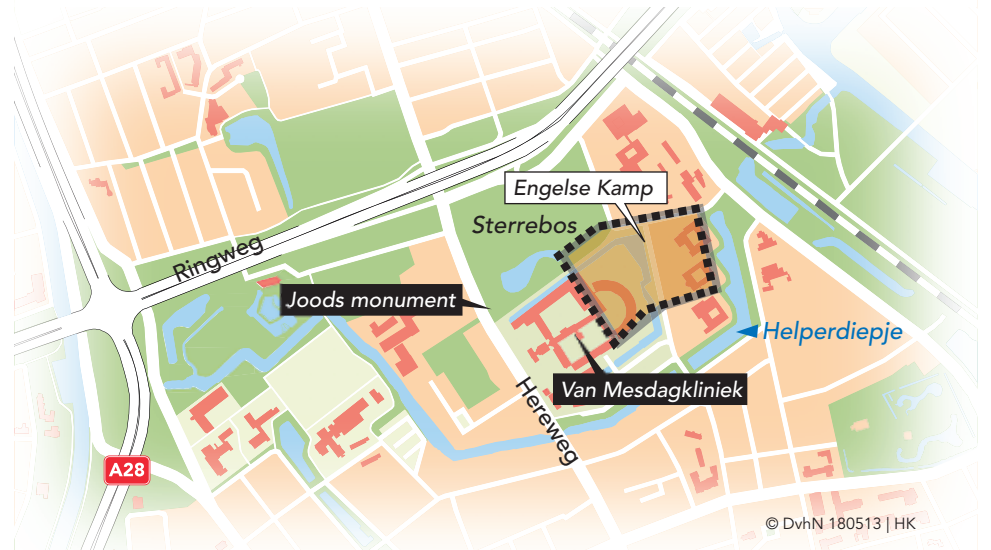

▲ De toegangspoort tot het Engelse Kamp. Rechts van boven naar beneden: een fotolijstje uit het kamp, een loopgroepje, de werkplaats, een kerstviering en tuinmannen.

REPORTAGE ENGELSE KAMP

Het Engelse Kamp in Groningen heet niet zomaar Engelse Kamp. Tussen 1914 en 1918 waren hier 1500 Engelse matrozen geïnterneerd. Drie Groningers willen de geschiedenis van dit kamp aan de vergetelheid ontrukken. Daarbij kunnen ze nog wel wat hulp gebruiken. **Door Jan Schlimbach**

De matrozen van Timbertown

Achter de Groninger Van Mesdagkliniek, verscholen tussen het onkruid van de berm aan het Engelse Kamp, staat sinds 1990 een monument van kunstenaar Jacques Hammes. De steen met plaquette herinnert eraan dat een eeuw geleden, tussen 1914 en 1918, hier 1500 Engelse matrozen geïnterneerd waren. *Timbertown* noemden de Britten hun verzameling houten barakken, Engelse kamp in de Groningse volksmond.

Het is een lullige steen met een lullige plaquette op een onmogelijke plek, vinden Menno Wielinga, Douwe van der Bijl en Jan

Klaibeda. De drie hebben studie gemaakt van de Eerste Wereldoorlog in het algemeen en van het Engelse Kamp in het bijzonder. Het monument is tekenend voor hoe er in Nederland gedacht wordt over de eerste wereldbrand. "Menno is er geweest met een paar Engelsen. De plaquette staat op pishoogte van de honden. Ze moesten door de knieën zakken om de tekst te kunnen lezen."

In België wordt volgend jaar uitvoerig herdacht dat de Eerste Wereldoorlog uitbrak. Nederland doet daaraan niet mee en dat is een historische vergissing, menen de drie Groningers. Er stonden 400.000 Neder-

landers gemobiliseerd aan de rijksgrens op wacht. Een miljoen (!) Belgen namen de wijk naar Nederland.

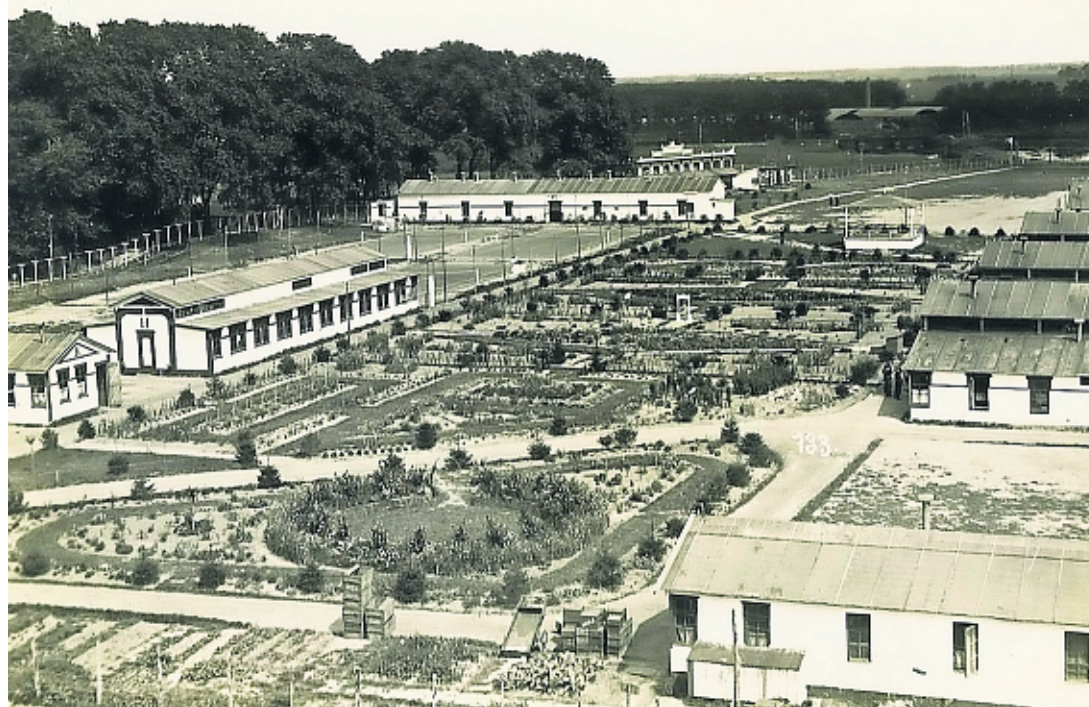
Als dat alles bij elkaar geen aanleiding is voor een nationale herdenking, is er wel voldoende reden om in elk geval in Groningen stil te staan bij die oorlog. Om stil te staan bij de honderden militairen die bivakkeerden in *Timbertown*. Een van hen was Philip Glassborow, de betovergrootvader van Kate Middleton, gemalin van prins William, en haar zus Pippa.

Onder aanvoering van commandant Henderson werden de Engelse matrozen door toenmalig minister Winston Churchill naar

Antwerpen gezonden om de Duitsers een snelle doortocht naar Frankrijk te beletten. "Bij een bombardement moesten de Engelsen zich terugtrekken. Ze konden niet naar het zuiden dus gingen ze naar Nederland, om krijgsgevangenschap in Duitsland te voorkomen. Ze kozen voor internering."

Het is alweer honderd jaar geleden. De herinnering aan de impact van Eerste Wereldoorlog is grotendeels weggeblazen door de Tweede Wereldoorlog. Van der Bijl, Wielinga en Klaibeda willen het verblijf van de Engelsen in Groningen aan de vergetelheid onttrekken met een boek dat Wielinga, als specialist van de Eerste Wereldoorlog, aan

... In België wordt volgend jaar uitvoerig herdacht dat de Eerste Wereldoorlog uitbrak. Nederland doet daaraan niet mee en dat is een historische vergissing, menen de drie Groningers. Er stonden 400.000 Nederlanders gemobiliseerd aan de rijksgrens op wacht. Een miljoen (!) Belgen namen de wijk naar Nederland ...

Centralen versus de geallieerden

Oplaaierend nationalisme en een niet-aflatende strijd om de macht. Begin 20ste eeuw broeide het in Europa. De politieke machtsblokken, de Centralen, bestaande uit Duitsland en Oostenrijk-Hongarije, stonden lijnrecht tegenover de Geallieerden: Frankrijk, Groot-Brittannië en Rusland.

De vlam sloeg in de pan toen de Oostenrijkse troonopvolger aartshertog Franz Ferdinand en zijn echtgenote op 28 juni 1914 te Sarajevo bij een aanslag om het leven kwamen. Oostenrijk-Hongarije hield Servië verantwoordelijk en verklaarde dat land de oorlog. Uiteindelijk raakten 33 landen officieel met elkaar slaags; wereldwijd bleven slechts 12 landen neutraal. In totaal vielen bijna 10 miljoen doden te betreuren.

Aan het einde van 1914 ontstond vanaf het zuidwesten van België tot aan de Frans-Zwitserse grens het Westelijk Front, waarlangs de legers zich diep hadden ingegraven. Het was het begin van een gruwelijke loopgravenoorlog waarin de partijen elkaar, verschanst achter prikkeldraad, met artillerie, mitrailleurs en gifgas bestookten. Later werden daarbij ook vliegtuigen, vlammenwerpers en tanks ingezet.

In juli 1918 werden de Duitse aanvallen tot staan gebracht bij de rivier de Marne. Dit was het keerpunt in de oorlog. In Duitsland braken eind oktober onlusten uit vanwege voedseltekorten, oorlogsmoeheid en linkse politieke agitatie. De regering trad af en een nieuwe regering zocht contact met de geallieerden om tot vrede te komen. Op 11 november 1918 tekenden de Fransen, de Engelsen en de Duitsers in een treinwagon bij het stadje Compiègne, ten noordoosten van Parijs, de wapenstilstand. De Eerste Wereldoorlog was voorbij.

Op het kamp

Het is iets bijzonders in het Groningen van 1915. De stad telt zo'n 80.000 inwoners en ineens komen daar 1500 Engelse matrozen bij. Jongens van een jaar of 18, maar ook al wat oudere mannen, van ongeveer 40 jaar. De staat van beleg wordt van kracht. Na een kort verblijf in de overvolle Rabenhauptkazerne krijgen de Engelsen onderdak in houten barakken langs de Hereweg, op de plek waar nu de Van Mesdagkliniek staat. "De matrozen zaten in een vreemde situatie. Ze mochten niet terug naar huis en ze mochten niet meer vechten. Eigenlijk stond hun bestaan in de wacht", blikt kampkenner Menno Wielinga terug.

Op het kamp heerst een strakke militaire organisatie. 's Morgens vindt de verplichte ochtendmars plaats. In de middag mogen de matrozen 'normale' dingen doen. Er wordt veel gesport, wat gestudeerd en 's middags mag een deel van de kampbevolking naar de cinema. Elke avond krijgen vijftig militairen verlof om de stad in te gaan. Dat geeft problemen met drank en vrouwen.

Om de integratie tussen Engelsen en Groningers te bevorderen mogen de Stadgers op zondagen een kijkje nemen in het kamp. In een gebouw dat gebruikt werd als kantine, bieden vrouwen van lichte zeden hun

diensten aan. Er wordt veel gedronken. De twaalf cellen op het kamp zitten alle geregeld vol. De meeste Engelsen belanden daar vooral door verveling.

Er worden werkplaatsen gebouwd en baantjes gecreëerd. Er komen kappers, schoenmakers en kleermakers. Er worden fotolijstjes gemaakt en ook andere huisvlijt wordt aan de man gebracht. In Nederland, maar ook in Engeland.

Veel Engelsen bekwamen zich in het sporten. Het Rotterdamse Feijenoord – in die tijd nog met een ij – wordt mede dankzij de bemoeienis van de Brit Harry Bates kampioen van Nederland.

Knutselen en sporten is niet genoeg. Op vrijwillige basis worden de Engelsen ook ingezet in bedrijven als Brons Motoren in Appingedam en de Noord Nederlandse Machinefabriek in Winschoten. Sommigen studeren aan de Rijksuniversiteit of aan Academie Minerva. Op het kamp ontstaat theatergroep The Timbertown Follies. "De groep was zo succesvol dat hij een eigen impresariaat kreeg en door het hele land optrad", zegt Wielinga.

Toch voelen de meeste geïnterneerden zich ongelukkig in het kamp. Ze willen dolgraag naar huis. Ze kijken reikhalzend uit naar het einde van de oorlog.

het schrijven is. Er wordt gewerkt aan een expositie in het Groninger Scheepvaartmuseum. Filmmakers Leo van Maaren en Frank Herrebout zijn bezig met een documentaire over het kamp, terwijl Marcel Leuning een 3D-animatie van *Timbertown* maakt. Studenten van het Alfa-college bouwen de maquette.

De mannen kunnen het niet in hun eentje. "We vragen hulp aan de bevolking", vertelt Van der Bijl. "Onder de Groningse bevolking moeten herinneringen of dingen uit het Engelse Kamp nog aanwezig zijn. Of er is iemand die zegt dat zijn vader eigenlijk een Engelse militair is. Ik kan me niet voor-

stellen dat er tussen die Engelse soldaten en de Groningse meisjes niets gebeurd is."

Kort na beëindiging van de Eerste Wereldoorlog trokken de Engelsen via Rotterdam terug naar huis. "Ze zijn onopvallend weggegaan, ze wilden zo snel mogelijk naar huis. Er volgde geen afscheid, geen bedankje. Ook niet van de kant van Groningen." Wielinga zegt dat niemand van de Engelsen herinneringen aan Groningen heeft opgeschreven. "Het was niet erg chic om in een interneringskamp te zitten."

Van der Bijl is ervan overtuigd tastbare herinneringen aan het kamp op te duikelen. Er zijn zelfs huwelijken gesloten tussen

Engelsen en Groningse schonen, al kwamen sommigen lelijk op de koffie. "Na vier jaar zeiden sommige Engelsen tegen hun Groningse bruidjes: 'Sorry, ik ga terug naar mijn vrouw in Engeland, want ik ben al getrouwd.'"

Wielinga weet zeker dat er van de op het kamp gemaakte handvaardigheidproducten nog het een en ander moet rondzwerven. Zelf legde hij recentelijk beslag op een fotolijstje uit het kamp. Ook weet hij dat er Stadgers zijn die over de generaties heen hebben gecorrespondeerd met de Engelsen.

En dan is er nog dat monument bij het Engelse Kamp. Het moet worden opgeknapt

en zou een betere plek moeten krijgen. "Toenmalig Commissaris van de Koningin Henk Vonhoff heeft het destijds onthuld. Het zou mooi zijn als we nu Kate Middleton naar Groningen kunnen halen voor de onthulling", mijmert Wielinga. "Nee", valt van der Bijl hem in de rede, "liever Pippa, die heeft nog geen man. Dan maken wij nog een kans."

Mensen met informatie of spullen uit het Engelse Kamp worden verzocht zich te melden bij Douwe van der Bijl via de centrale bibliotheek in Groningen.